

2.3.3.3 חינוך בפנימייה או במסגרות מוגנות אחרות

חינוך בפנימייה או במסגרות מוגנות אחרות כולל מגוון רחב של סידורי מגורים חוץ-ביתיים מוסדיים (החל ממוסדות מסורתיים לילדים וכפרי ילדים וכלה בקבוצות מגורים עצמאיות, בתי ילדים וסוגים שונים של מסגרות מוגנות למגורי יחיד).

למגורים במסגרות הללו שלוש מטרות שונות:

- החזרת הילד למשפחתו
- הכנה למעבר לחזקתה של משפחה אחרת, או:
- הסדר מגורים לטווח ארוך בתור הכנה ליציאה לחיים עצמאיים.

2.3.3.3 חינוך בפנימייה או במסגרות מוגנות אחרות

הסיוע הניתן לחינוך בפנימייה או במסגרות מוגנות אחרות מוגדר כסיוע מוסדי במסגרות. בהתאם לסעיף 34 בספר החוקים הוציאלי השמיני (SGB VIII), סיוע זה ניתן לשם השגת שלוש מטרות שונות:

- החזרת הילד למשפחתו
- הכנה למעבר לחזקתה של משפחה אחרת, או:
- הסדר מגורים לטווח ארוך בתור הכנה ליציאה לחיים עצמאיים.

הורים שילדיהם הועברו למסגרות זכאים לקבל ייעוץ, תמיכה וסיוע בשמירה על הקשר עם ילדם. הייעוץ והתמיכה מתמקדים בשיפור ההתפתחות, ההשתלבות ותנאי החינוך במשפחה הביולוגית תוך פרק זמן סביר בהתחשב במצב ההתפתחותי של הילדים או בני הנוער, עד שיוכלו לחזור לחזקת הוריהם. אם לא מתאפשר שיפור מתמשך בהתפתחות, בהשתלבות ובתנאי החינוך, שירותי הייעוץ והתמיכה יתמקדו במתן סיוע להורים בשמירה על הקשר עם ילדיהם וביצירת מסגרת חלופית ארוכת טווח המבטיחה את טובתם של הילדים או בני הנוער (סעיף 37 פסקה 1 בחוק).

ישנן סיבות רבות לכך שצעירים מועברים למסגרת חוץ-ביתית בפנימייה או במוסד אחר. על פי הסטטיסטיקה של שירותי הרוחה לילדים ונוער, הסיבות הנפוצות ביותר הן "היכולת החינוכית המוגבלת של ההורים/האפוטרופוסים", "תמיכה/טיפול/דאגה בלתי מספקים לצעירים במשפחה" ו"סכנה לפגיעה בטובת הילד".

ב-2019, כ-136,000 צעירים חיו בפנימייה על סמך הבסיס החוקי הני"ל. שירותי הרוחה לילדים ונוער פועלים על סמך חוקים נוספים וצורות סיוע נוספות שחלקן מוצעות במסגרות מוסדיות, כמו הסיוע להשתלבות צעירים עם מוגבלויות נפשיות. אם נלקח בחשבון את המקרים האלה, בשנת 2019 חיו כ-165,000 צעירים במסגרות מוסדיות של שירותי הרוחה לילדים ונוער. כ-60% מהם התגוררו במסגרות המשמשות מספר קבוצות של צעירים, 36% גרו במסגרות חד-קבוצתיות ו-4% גרו בדירות משל עצמם. בין 2006 ל-2018 עלה מספר המסגרות למגורים ל-12,400, עלייה של 87%. הקבוצה הגדולה ביותר של צעירים החיים בפנימייה היא קבוצת הגיל 14-18. עם זאת, בעשר השנים האחרונות עלה מספר הילדים מתחת לגיל בית הספר במסגרות הללו (6,300: 2019).

צעירים רבים החיים בפנימייה מגיעים מקרקע חברתי נמוך. יותר מ-50% מהמשפחות שילדיהן חיים בפנימייה, מתקיימות מקבוצות סוציאליות, 40% היו ממשפחות חד הוריות. 70% מההורים היחידים התקיימו מקבוצות סוציאליות. בקרב 2% מהצעירים, שני הוריהם אינם בחיים. קצת פחות ממחציתם היו בעלי רקע של הגירה; כמעט בקרב שליש מהם לא דיברו רגמנית במשפחה.

בנות נמצאות בתת-ייצוג בקרב הקבוצה של מקבלי התמיכה בחינוך. מספרן במסגרות ובשירותי הרוחה מתחיל לעלות רק עם הגיען לגיל ההתבגרות.

צעירים רבים המתגוררים בפנימייה מתנגדים לשימוש במונח "מוסד"; הם קוראים להשתמש במילה חלופית – גם במסגרת החוק. לדבריהם, השימוש במושג "ילד שגדל במוסד" מלווה אותם כסטיגמה בהמשך חייהם.

הפעילות של פנימייה ומסגרות מוגנות אחרות תלויה בקבלת רישון להפעלה (סעיף 45 בספר החוקים הוציאלי השמיני). מתן הרישונות האמורים נמצא בסמכותם של הגופים האזוריים של שירותי הרוחה לילדים ונוער (סעיף 85 פסקה 2 משפט 6 בחוק). התנאי למתן הרישון, בין היתר, הוא הוכחת האפשרות להגשת תלונות ומתווים להגנה על הילד.

הגופים הציבוריים נושאים בעלויות עבור המסגרות הללו (סעיפים 39, 40 תוך זיקה לסעיף 91 פסקה 5 בחוק). בהתאם להכנסתם, הורים נדרשים לשאת בחלק מהעלויות. הסכומים נקבעים על סמך הוראות החוק (סעיף 94 פסקה 5 בחוק). בני נוער ומבוגרים צעירים נדרשים לשלם 25% מהכנסתם כהשתתפות בהוצאות, אם כי הדבר נתון לשיקול דעתה של לשכת הרוחה לנוער (סעיף 94 פסקה 6). במסגרת קביעת גובה הכנסה, לא יילקחו בחשבון הכנסות מעבודה או פרקטיקות של תלמידי עד לסכום של 150 אירו; הכנסות מעבודה בחופשת בית הספר; הכנסות מעבודה בהתנדבות או סכום של עד 150 אירו לחודש המשולם במסגרת הכשרה מקצועית.

לקריאה נוספת

Bundesarbeitsgemeinschaft der Landesjugendämter/Internationale Gesellschaft für erzieherische Hilfen (IGfH) (2018): Rechte haben – Recht kriegen; Ein Ratgeberhandbuch für Jugendliche in Erziehungshilfen, Weinheim and Basel.

Tabel, Agathe (2020): Empirische Standortbestimmung der Heimerziehung, IGfH-Eigenverlag, Frankfurt/M.

Statistisches Bundesamt (Destatis) (2020): Statistiken der Kinder- und Jugendhilfe – Erzieherische Hilfen, Eingliederungshilfe für seelisch behinderte junge Menschen, Hilfen für junge Volljährige 2019, Wiesbaden. Online at https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft/Umwelt/Soziales/Kinderhilfe-Jugendhilfe/Publikationen/Downloads-Kinder-und-Jugendhilfe/erzieherische-hilfe-5225112197004.pdf?__blob=publicationFile (last accessed: 31 May 2021).

Zukunftsforum Heimerziehung, an initiative for the further development of home education, funded by the Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth www.zukunftsforum-heimerziehung.de